

När Lerön hade brovakt

CHRISTINA AXELSSON THORSSIN

Greta Solin, Rapp Greta, berättar vad hon minns, eller kanske har fått berättat för sig vid senare tillfällen, från de somrar då hon som mycket ung var med sin familj på Lerön. Hennes pappa Rapp Oskar arbetade då som brovakt från tidig vår till sen höst; tills isen la sig och båttrafiken och fåbodfolket tog en paus till nästa år.

Greta föddes 1927 och åren hon har minnen ifrån tror hon kan vara 1929–30. År 1931 föddes nämligen hennes syster Mejt, och hon var aldrig med på Lerön.

Oskar (1888–1968) och hans hustru Tekla (1893–1976) bodde med sina barn och barnens farmor i Rappgården i byn Gruddbo på Sollerön. Någon farfar minns inte Greta. Hon föddes i familjens nybyggda stuga. Före det bodde hela storfamiljen i gårdens gamla lilla stuga.

Oskar försörjde sig som skogsarbetare, sågverksarbetare, dräng i *Stur-Måsgård* och under en obestämd period som brovakt på Lerön när sommaren kom. Då flyttade hela familjen dit förutom farmor.

Det kan vara värt att ägna en liten tanke åt att det en gång i tiden fanns en flottbro som enda förbindelse till Gesunda, när vi nu susar förbi Lerön i 70 km i timmen eller mer. Eftersom flottbron ibland skulle öppnas behövdes det också en brovakt. På den tiden minns Greta att det fanns en endaste bil som åkte förbi, och det var Ållas Lars

Stugan på Lerön. Foto: Torbjörn Nääs

som hade någon sorts taxiverksamhet. De övriga som passerade var hästskjutsar, *bufförsläss*, vandrare och en och annan välbärgad cyklist. Möjligtvis passerade ytterligare någon bil. Greta berättar också att Ållas Lars senare råkade köra på Greta med sin bil i *Korsgatu*. Greta, då sju år gammal, sprang ut framför bilen på väg hem från Frida Bylundts kafé i Lärkagården. Ållas Lars, som kom från Gesundahället, såg henne inte. Tack vare att det inte gick så fort, så klarade sig Greta bra med bara skrubbsår trots att hon hamnade under bilen. Hon minns att Ållas Lars var snäll och tog hand om henne.

Familjen Rapp bodde hela sommaren på Lerön i den röda timmerstugan som fortfarande står invid vägen. Ett stort kök och en liten kammare var tillräckligt för föräldrarna, tvillingarna Anders och Lars födda 1915, Kalle 1916, Erik 1920 och lilla Greta 1927. Dottern Karin, född 1913, hade fått jobb på ett mejeri i Leksand och kom och hälsade på ibland. Barnens kusin Harry var också ofta hos familjen på Lerön, eftersom han på somrarna bodde hos farmor i Rappgården på ön. Han var jämnårig med tvillingarna och ofta den som hittade på spännande saker. Enligt mamma Tekla var Harry en riktig busunge. Hon hade nog fullt sjå att hålla reda på barnaskaran.

På Lerön fanns det förutom familjens bostadshus ett utedass (*skalus*) av större modell en bit bakom huset uppe på höjden. Greta har en klar bild av hur det såg ut där. Utedasset var dimensionerat för större sällskap, fem större och två mindre sitthål (*burur*) för vuxna och barn att uträtta sina behov i. I *skaluset* fanns också gott om tidningar som förströelse under vistelsen men också att användas praktiskt; något annat toapapper fanns inte. En kanot som användes flitigt av pojkarna hängde på utsidan. Väster om familjens stuga fanns ett litet hus, som står kvar än idag. Här bodde fint *Morfook*. När de inte var där, vågade barnen använda stranden framför huset. På andra sidan vägen stod ett förråd, som också finns kvar idag, och där var den andra stranden. För övrigt fanns inga byggnader, vad Greta minns. Greta har inga minnen av sågen och båtfabriken som en gång låg på Leröns södra sida. Dessa verksamheter lades också ner tidigt. Någon typ av kolmila kan dock ha funnits där. Det här var Gretas tidigaste universum och här sken solen nästan jämt.

Kolmilan eller liknande lockade pojkarna, och med Harry i spetsen hittade man på diverse lekar där. Fantasin hade nog inga gränser. Undrar hur Tekla såg ut i ansiktet, när pojkarna hade bytt hudfärg med hjälp av kolet? Tur att det fanns gott om vatten för bad.

Oskar, som var anledningen till att familjen fick uppleva detta sommarparadis, jobbade som sagt som brovakt. Mellan Sollerön och Lerön fanns på den tiden början till dagens Långbank. Mellan Lerön och Gesundalandet var förbindelsen en ranglig flottbro förankrad i kortare vägbankar på båda sidorna. Mitt på bron fanns en brodel som gick att tvärställa, och Oskars uppgift var bland annat att se till att bron var öppen för passage, när ångbåtar skulle passera. Någon sorts vevanordning fanns på bron, så det var manuell kraft som gällde. Greta minns hur ångbåtarna tutade i god tid, så att Oskar var klar med sitt arbete när de var framme vid bron. Flottningen var den tidens transportmetod av timmer, och båtarnas timmersläp var ansenliga. För varje broöppning fick brovakten 50 öre enligt en artikel i Sool-Öen 1992.

Greta minns också att Oskar fick hjälpa till att frakta djur till fastlandet. Hålen i flottbron med vatten som for upp och ner skrämde säkert djuren, och då var det säkrare med en stor båt eller en flotte.

Djuren på Sollerön skulle till fåbodarna på fastlandet för att betet skulle räcka till. Närmaste fåbod var Gesunda. Många andra fåbodlar längre bort på Solleröskogen väntade också på fåbodfolket. När betet var slut på närmaste fåbod flyttade man vidare. På hösten kunde inte brovaktens arbete avslutas på Lerön, förrän alla kommit hem från sina fåbodlar, och båttrafiken upphört, när isen lagt sig. Vistelsen på Lerön dröjde därför en bra bit in på hösten för familjen Rapp, och pojkarna som var i skolåldern fick vackert gå till fots till skolan uppe på ön.

En annan aktivitet som Oskar tog sig an på Lerön var att tjänstgöra som rastställe. Här kan man tänka sig att Tekla skötte en hel del av den sysslan. Greta minns att Oskar hade tillstånd att sälja och servera kaffe. Det tillståndet använde han sig vidare av när det var dans i Mångberg. Tekla och moster Maria (Frans Maria) hjälpte också till där. Det gällde att försöka tjäna en slant om möjlighet gavs. Greta minns också att en och annan pilsner serverades på Lerön, med eller utan tillstånd. Fåbodresenärerna var säkert glada åt en paus på väg till sommarbetet eller på väg hem. Det fanns anledning att fira, och hästarna fick en liten paus med hö och vatten. Ofta fanns också djur på trillan eller gåendes bakom. Greta tyckte det var spännande att sitta vid väggkanten och iakttä. Dessutom fanns ju ett väl tilltaget utedass för resenärerna, om nöden så krävde.

Tiden på Lerön finns starkt i minnet hos Greta trots att hon inte var så gammal då. Här lärde hon sig att tycka om vatten, och trots sina unga år kunde hon flyta och ta några sprattlande simtag. Vattenlek var en daglig sysselsättning. Hennes bröder och kusinen Harry kunde alla simma. Att hoppa från flottbron var en populär aktivitet och den kunde pågå hur länge som helst. Kanoten användes också flitigt av pojkarna och det fanns mycket att utforska längs stränderna och på de närliggande holmarna. För Tekla, som skulle hålla reda på barnskaran, var det nog inte alltid så lätt med vattnet runtomkring. En gång kom Wass Karl från Gesunda och skulle leka med pojkarna. Som många andra på den tiden kunde han inte simma. Harry hoppade i från flottbron, och det gjorde Wass Karl också, med uppmaningen att trampa vatten, men det gick inte så bra. På något vis fick de i alla fall upp honom. Hur, minns inte Greta. Då var det nog lugnare för

Tekla att gå längs med stranden och hålla minstingen Greta i handen. Greta brukade få gå ut på flottbron om hon höll mamma Tekla stadigt i handen. Här kunde hon också få sitta och fascineras av hur vattnet sprutade upp ur springorna när bron rörde sig. En annan av Gretas sysselsättningar var att titta söderut för att se om det kom någon ost flytandes på vattnet från Leksandshället. Syster Karin jobbade ju där och mamma Tekla brukade säga att de skulle titta om Karin skickat någon ost till dem. Greta spanade och det vattnades i munnen.

Simskoleavslutning. Foto: www.solfoto.se - Håll Gustaf Nilsson

Något äldre fortsatte Greta att bada på Lefsnäs med barnen från byn, och när hon längre fram skulle gå i simskola i Kulåra kunde hon redan simma. Där minns Greta att en del av gamla flottbron fanns som början till dagens pir. Den andra delen av flottbron förankrades mellan Lerön och Lerholmen söder om Lerön. Ett hopptorn byggdes där på den gamla flottbron, och Lerön blev en omtyckt badplats. Här har Greta badat många gånger, och 1947 tog hon Svenska Simförbundets finaste utmärkelse, Eklövskransen. Kanske var det hennes vattenlek på Lerön, när pappa Oskar var brovakt, som la grunden för hennes simkunnighet. På väggen hemma hänger ett fint inramat diplom.

Upa/Greta Solin och Christina A.T.

Läs gärna

- Sool-Öen 1975: Båtfabriken som blev allianskapell
Flottning på Siljan
- Sool-Öen 1976: *Fjessa*
- Sool-Öen 1992: Långbanken- ett hundraårsminne
- Sool-Öen 1995: *Nybruni*
- Sool-Öen 1997: Båtfabriken på Lerön
- Sool-Öen 1998: *Soldbruni*

Lite fakta ur ovanstående artiklar

År 1892 öppnades vägbanken och flottbron för trafik till Gesunda. Mås Jöns Larsson hade åtagit sig att bygga flottbron för 10 000 kronor. Hastighetsbegränsningen var satt till gångfart.

Kring sekelskiftet byggdes en ångsåg på Lerön. Rapp Oskar var maskinist där. Några år senare byggdes också en båtfabrik. Efter kort tid lades sågverket ner och senare också båtfabriken. Fabriken revs och av virket byggde man Ryssa kapell.

Skinnar Karin, kallad Fjessa, var under många år den som skötte broöppningen av flottbron. Hon drev samtidigt kaféet på Lerön. Fjessa bodde också i den röda timmerstugan. Hon fiskade ofta till sin katt. Pojkarna som stått och metat på flottbron brukade gå in till henne och byta sin överblivna mask mot en bulle, sägs det. *Rodmakkär* var det enda som dög åt Fjessa.

Den 29 november 1935 invigdes den nya bron, *Nybruni*. Bron hade ett svängspann och gick att öppna vid behov. Flottbron delades och transporterades bort, en del hamnade mellan Lerholmarna söderut, en del blev yttersta delen på piren i Kulåra. Senare flyttades den del som låg mellan Lerholmarna till Söderviken, söder om Lefsnäs, och där ligger den fortfarande.

Soldbruni. Foto: Torbjörn Nääs

Den 10 september 1997 invigdes den nuvarande bron, *Soldbruni*, och den tidigare bron revs. Den nya bron är fast och har ingen svängbar sektion.